

12.12.2023

Conferința anuală a IER:

„Extinderea UE – pârghe pentru aprofundarea integrării europene”

(online)

- SINTEZĂ -

La data de 12 decembrie 2023, **Institutul European din România (IER)**, cu sprijinul **Ministerului Afacerilor Externe**, a organizat conferința anuală cu titlul: „Extinderea UE – pârghe pentru aprofundarea integrării europene” (în format online).

La eveniment au participat reprezentanți guvernamentali și ai mediului academic din România, precum și persoane interesate de domeniul afacerilor europene. În cadrul sesiunii de alocuțiuni oficiale au luat cuvântul: dna **Mihaela - Silvia Blăjan**, director Afaceri Instituționale și Relații Externe, Departamentul Uniunea Europeană, Ministerul Afacerilor Externe; dna **Alina Bârgăoanu**, prof. univ. dr., Școala Națională de Studii Politice și Administrative, București, președinte al Consiliului de Administrație, Institutul European din România; dl **Leonard Orban**, *fost* comisar european, *fost* negociator-șef pentru aderarea României la UE, membru al Consiliului de Administrație, Institutul European din România. Ulterior, în cadrul sesiunii tematice au fost susținute patru intervenții după cum urmează: dna **Angela Grămadă**, analist, președinte Asociația Experți pentru Securitate și Afaceri Globale; dl **Radu-Vladimir Răuță**, cofondator, dMonitor, drd., Școala Națională de Studii Politice și Administrative; dl **Octavian Dragomir Jora**, prof. univ. dr. Facultatea de Relații Economice Internaționale, Academia de Studii Economice și dna **Daniela Staicu**, cadru didactic asociat dr., Academia de Studii Economice, București, Facultatea de Administrare a Afacerilor cu predare în limbi străine. Moderarea dezbaterii a fost asigurată de dna **Eliza Vaș**, șeful Serviciului Studii Europene din cadrul IER.

Conferința a fost deschisă de dna **Oana-Mihaela Mocanu**, director general al IER, care a adresat cuvântul de bun-venit și a mulțumit celor prezenți pentru participarea la eveniment. De asemenea, a precizat că, în urmă cu 20 de ani, institutul a găzduit conferința cu tema „Ce fel de Uniune Europeană vom avea după extinderea din 2004?”, susținută de doamna Heather Grabbe, director adjunct al Centre for European Reform. Astăzi, ne aflăm în fața unor discuții similare cu privire la modul în care creșterea numărului de state membre ar putea influența dinamica interinstituțională a Uniunii Europene. A menționat că subiectul extinderii nu este unul lipsit de polarizare. Mai ales în contextul declanșării unui proces de reformă a tratatelor europene, extinderea poate alimenta discursul eurosceptic și reorienta atenția cetățenilor europeni. De aceea, abordarea propusă este aceea de a privi extinderea UE ca pârghe pentru aprofundarea integrării europene și nu în termeni de comparație.

În secțiunea dedicată alocuțiunilor oficiale invitații au marcat importanța politicii de extindere menționând că reprezintă una dintre cele mai de succes politici ale Uniunii Europene, cu beneficii reale atât pentru statele membre, cât și pentru țările candidate sau potențial candidate.

Prima intervenție din cadrul evenimentului a aparținut dnei **Mihaela - Silvia Blăjan**, care a punctat o serie de aspecte precum:

✓ Tema conferinței din acest an este una de mare interes și este de apreciat că a fost abordată și prin Studiile de Strategie și Politici (SPOS) din cadrul IER; unul dintre aceste studii vizează „*Procesul de integrare europeană în Balcanii de Vest – Perspective și orientări ale României*”.

✓ Politica de extindere a fost revalorizată ca instrument al UE ce poate contribui la procesele de stabilizare și democratizare a statelor din regiune. Acest lucru este necesar cu atât mai mult cu cât evoluțiile geopolitice din Est au avut ca efect subminarea partenerilor din regiune și au contribuit la multiplicarea crizelor din zonă.

✓ O vecinătate mai sigură și mai stabilă este și în interesul UE, ceea ce face din procesul de extindere un obiectiv prioritar al UE și care are o valoare strategică. În acest sens, România a fost și continuă să fie un promotor tradițional al politicii de extindere a Uniunii Europene.

✓ Deși argumentele de ordin geostrategic sunt importante, acestea nu ar trebui să diminueze rolul acordat meritocrației și eforturilor pe care le depun statele candidate. În același timp, este nevoie de continuarea reformelor în vederea respectării statului de drept, a realizării reformei sistemului judiciar și a continuării luptei împotriva corupției.

✓ Sprijinul României pentru Balcanii de Vest este unul concret, putem ajuta statele din regiune datorită expertizei noastre în procesul de aderare la UE. România a oferit, de asemenea, asistență Ucrainei (în ceea ce privește armonizarea legislativă, politicile sectoriale ale UE, redactarea de proiecte pentru obținerea de fonduri europene) și Republicii Moldova (pentru întărirea capacității sale administrative). Următorul pas în procesul extinderii va fi deschiderea negocierilor de aderare cu Ucraina și Republica Moldova. Se așteaptă, de asemenea, deciziile în privința Georgiei și a Bosniei și Herțegovina.

Cea de-a doua intervenție a aparținut dnei **Alina Bârgăoanu** care a atras atenția asupra contextului delicat în care se află lumea occidentală astăzi, făcând următoarele remarci:

✓ Există mai multe tipuri de provocări actuale la adresa Uniunii Europene, care pot fi considerate ca o *permacriză* sau o *policriză*. Acestea pot favoriza o anumită inflexiune a Uniunii Europene. Opinia publică din Uniunea Europeană întâmpină această inflexiune mai degrabă confuză și slăbită.

✓ Primul teren de confruntare e mintea umană, care trebuie alimentată cu argumente și emoții în sprijinul menținerii adeziunii față de proiectul european, menit să aducă pace și prosperitate.

✓ Un sondaj publicat recent de *European Council on Foreign Relations* (ECFR) arată că opinia publică europeană este împărțită în privința subiectului aderării unor state precum Republica Moldova, Ucraina sau Muntenegru.

✓ În România există o susținere de 32% în favoarea aderării Ucrainei și o susținere de 55% pentru aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană. Aceste date ne reamintesc că mintea umană este cel mai important teren de confruntare și că trebuie alimentată cu proiecte legate de viitor. Astfel, în acest context este nevoie de sporirea eforturilor de comunicare strategică, pe fondul campaniilor de dezinformare din partea unor actori din afara UE.

✓ Este important ca Institutul European din România să existe în continuare ca intermediar între mediul guvernamental și cel academic, promovând ca și până în prezent cercetările menite să fundamenteze politicile publice. A fost menționată în acest caz afirmația lui Jean Monnet: **„Nimic nu e posibil fără oameni; nimic nu durează fără instituții”**.

Următoarea intervenție din cadrul alocuțiunilor oficiale a aparținut dlui **Leonard Orban**, care a precizat că invazia Ucrainei de către Federația Rusă a reamintit leadershipului european că misiunea Uniunii Europene este de a aduce pacea și prosperitatea pe continent.

✓ A felicitat IER pentru activitatea sa în domeniul afacerilor europene și a menționat că la reuniunea Consiliului European din 14-15 decembrie, vor fi luate decizii privind politica de extindere a Uniunii Europene. Cu referire la politica de extindere, a precizat că aceasta a reprezentat instrumentul prin care a fost extins spațiul de securitate și prosperitate european.

✓ A menționat cartea lui Jochen M. Richter, *Ultimul tren spre Vest. O retrospectivă a aderării României la UE*, spre a sublinia cât de complicate au fost negocierile de aderare a României. Deja către finalul procesului de negociere cu România, s-a manifestat o rezistență la nivelul anumitor state membre UE la ideea extinderii. După aderarea noastră și a Bulgariei, această rezistență s-a generalizat, dar războiul din Ucraina a provocat o schimbare în mentalitatea și atitudinea liderilor europeni față de ideea extinderii Uniunii.

✓ Este puțin probabil că negocierile de aderare cu Ucraina și Republica Moldova vor beneficia de o procedură accelerată. Va exista o diferențiere în progresul negocierilor cu aceste state candidate. Dacă Republica Moldova va avea în continuare un guvern proeuropean, reformele necesare vor fi implementate mai rapid. Aderarea Ucrainei presupune mai multe dificultăți decât cea a Republicii Moldova și a statelor din Balcanii de Vest din cauza dimensiunii sale și a specificului economiei sale.

✓ Se estimează că, în cazul aderării Ucrainei, statele din Europa Centrală și de Est, care actualmente beneficiază de fonduri europene, ar deveni net contribuatoare la bugetul Uniunii. Structura actuală a tratatelor permite funcționarea Uniunii cu un număr mai mare de state membre, chiar cu 35 sau 36 de state membre.

Cea de-a doua secțiune a evenimentului s-a numit „**Extinderea UE – pârghie pentru aprofundarea integrării europene**” și a facilitat atât un dialog despre vecinătatea estică, cât și despre Balcanii de Vest. De asemenea, au fost prezenți coordonatori sau membri ai echipelor de cercetare a studiilor SPOS care au susținut o serie de intervenții tematice.

Prima intervenție a aparținut dnei **Angela Grămadă** care a făcut un tablou al situației politice și economice a statelor din vecinătatea estică. Printre altele, a precizat că:

✓ Extinderea UE poate aduce pace și securitate în Europa de Est și Caucazul de Sud, iar populația statelor din aceste regiuni percepe extinderea Uniunii ca pe o posibilitate de a responsabiliza elitele politice și de a reduce influența Federației Ruse.

✓ Angajamentul Republicii Moldova pentru aderarea la Uniunea Europeană este unul ferm, ambițios și de lungă durată, iar cetățenii moldoveni se consideră cetățeni europeni.

✓ Integrarea europeană contribuie la consolidarea rezilienței statelor din regiune. Dosarul Ucrainei, confruntată cu agresiunea externă, este foarte complicat și va testa principiile UE de a promova pacea prin democratizare și soluția economică. De asemenea, va testa voința statelor membre, precum și resursele și capacitatea UE de a deveni un actor global care susține pacea și securitatea.

✓ De asemenea, aceasta a afirmat că un răspuns negativ adresat cererii Ucrainei ar vulnerabiliza proiectul european. A adăugat că Georgia ar fi lăsat și mai mult spațiu de influență Federației Ruse, dacă i s-ar fi refuzat perspectiva europeană. În Georgia prezența cetățenilor ruși a crescut semnificativ după 24 februarie 2022, peste 100.000 de persoane au fugit de mobilizarea parțială: au venit mai întâi ca turiști, iar ulterior au devenit rezidenți permanenți. Cu toate că Georgia se confruntă încă cu multe probleme, i-au fost recunoscute succesele în implementarea anumitor reforme.

Următoarea intervenție a fost cea a dlui **Radu-Vladimir Răuță**, membru al echipei de cercetare care a realizat studiul SPOS despre „*Procesul de integrare europeană în Balcanii de Vest – Perspective și orientări ale României*”. Acesta a prezentat câteva dintre rezultatele acestui studiu:

✓ Echipa de cercetare s-a concentrat asupra a trei tematici: domeniul energiei, lupta împotriva corupției și respectarea drepturilor omului. Unele dintre datele folosite în acest studiu se bazează pe rapoartele Comisiei Europene.

✓ Extinderea este considerată ca metodă de a investi în pacea și stabilitatea europeană. Uniunea Europeană este cel mai mare donator în regiunea Balcanilor de Vest, cu aproape 30 de miliarde de euro alocate acestei regiuni prin diferite programe.

✓ Din anul 2013 se remarcă o anumită „oboseală a extinderii” care a fost contracarată începând cu anul 2022.

✓ Recomandări pentru ca România să-și consolideze profilul de actor activ în regiunea Balcanilor de Vest: îmbunătățirea procesului de comunicare, o rețea interinstituțională mai vizibilă în regiune, deschiderea unui Institut Cultural Român la Belgrad, formarea unui grup de tip *Romanian Friends of the Western Balkans*.

În continuare, a luat cuvântul coordonatorul echipei de cercetare a studiului SPOS cu tema „*Rolul mecanismelor regionale de cooperare în contextul geopolitic actual – oportunități și provocări pentru România*”, dl **Octavian-Dragomir Jora**. Domnia sa a punctat următoarele aspecte:

✓ Zona Europei Centrale și de Est a traversat deja un val de regionalizare, care a beneficiat de puternici catalizatori externi și de un larg consens intern (ex. aderarea la NATO și UE).

✓ Este necesară identificarea acelor formate regionale care să permită, prin dinamica lor, promovarea interesului național.

✓ Există trei factori care trebuie avuți în vedere atunci când se discută despre regiune: geografia, geopolitica și geoeconomia. Din acest punct de vedere, putem spune că România are de gestionat un spațiu mai degrabă dilematic.

✓ Formatele de cooperare regională necesită depășirea caracterului formalist. În acest sens, **Inițiativa celor Trei Mări** poate fi considerată ca fiind un format practic și pragmatic.

Ultima intervenție din această secțiune a venit din partea dnei **Daniela Staicu**, coordonatoarea studiului SPOS „*Consolidarea unei economii europene reziliente la orizontul anului 2040. Integrarea României în lanțurile valorice europene*”. În intervenția sa, a evidențiat principalele provocări la adresa lanțurilor valorice europene, respectiv care sunt unele dintre direcțiile de viitor ale politicii economice europene. De asemenea, a menționat cum pot contribui statele candidate la consolidarea rezilienței economiei europene.

✓ Europa traversează astăzi patru tipuri de tranziții: geopolitică, verde (legată de modul în care produce și consumă bunurile), digitală și cea legată de politica economică. Suprapunerea lor a dus la apariția *policrizei*, adică o serie de crize multiple, separate, care se petrec simultan.

✓ În contextul perturbărilor cauzate de pandemie, SUA au decis trecerea de la „*offshoring*” (localizarea producției în țările de peste mări, unde costurile cu forța de

muncă erau mult mai reduse, fapt ce a dus la prețuri mici pentru consumatori), la „reshoring”/„onshoring” (reîntoarcerea producției acasă). Alături de această transformare există și inițiative de tip „friend-shoring” și „ally-shoring” – localizarea producției sau procurarea materiei prime în/din țări - prietene sau țări aliate geopolitic.

✓ Răspunsul UE la criza generată de pandemia de COVID-19 a avut două dimensiuni: una internă și alta externă. Printre măsurile luate se numără: Mecanismul de Redresare și Reziliență, Regulamentul privind industria care contribuie la obiectivul zero emisii nete, Actul european privind materiile prime critice, Regulamentul pentru consolidarea ecosistemului european al semiconductorilor. Pe plan extern s-a urmărit diversificarea parteneriatelor internaționale și apariția unor alianțe industriale.

✓ Parteneriatul cu Ucraina în contextul inițiativei *Cipuri pentru Europa* al UE ar putea fi de succes pentru uniune, dacă Ucraina ar avea o economie stabilă.

✓ Ministerele Energiei din Republica Moldova și România au semnat un Memorandum de înțelegere privind realizarea proiectelor de interconectare a rețelelor de gaze naturale și energie electrică.

Intervențiile invitaților au fost urmate de **întrebări și comentarii** adresate de participanți. Dintre acestea, amintim următoarele:

✓ Care este relația dintre extindere și integrare? Extinderea diluează aprofundarea integrării? Dl **Leonard Orban** a afirmat că, pe termen scurt, extinderea poate să facă mai vizibile discrepanțele dintre statele membre, dar pe termen mediu și lung observăm că această distanță se micșorează. România este un bun exemplu în acest sens, astăzi având un PIB/ capita situat la aproximativ 76-77% din media Uniunii Europene (de la 30,5% în 1995). De asemenea, observăm că noile state membre – cele care au aderat după 2004 – nu au cauzat perturbări ale procesului decizional. Singura excepție în acest sens o constituie Ungaria, însă toate celelalte s-au raliat cadrului instituțional al UE.

✓ Este greu să facem predicții legate de evoluția UE, putem însă să presupunem că atât problemele economice, cât și alegerile din SUA vor avea un impact considerabil asupra evoluției Uniunii Europene în următorii cinci ani. De asemenea, se preconizează ca aspectele de securitate să ocupe un loc mai important pe agenda europeană.

✓ Dl **Lazăr Comănescu** a menționat într-un comentariu că ar trebui să apelăm la o serie de lecții învățate în procesul de aderare. Sentimentul de oboseală există nu doar în Uniunea Europeană, ci și în unele state candidate, care astfel devin mai vulnerabile față de imixtiunile altor actori. Este binevenită reluarea unei activități mai intense în zona Balcanilor de Vest la care ar trebui încurajată să participe și comunitatea antreprenorială din România.

Invitații și participanții la conferința anuală a IER au adresat mulțumiri organizatorilor și au precizat că subiectul ales este unul extrem de relevant, pentru domeniul afacerilor europene mai ales în această perioadă. Cu prilejul acestei

conferințe, IER a adus contribuit încă o dată la o dezbateră informată și argumentată în spațiul public european, cu privire la extinderea Uniunii Europene și la aprofundarea construcției europene. În urma dezbaterii a reieșit că nu există o contradicție între cele două tipuri de procese, cel orizontal, de extindere a Uniunii Europene și cel vertical, de aprofundare a cooperării. Istoricul extinderii europene ne-a arătat că Uniunea are resursele instituționale necesare pentru a răspunde oricăror crize actuale sau viitoare, așa cum a dovedit de aproape opt decenii.

Înregistrarea video a evenimentului este disponibilă [aici](#).

Sinteză realizată de

Caroline-Raluca Ghețu și Mihaela-Adriana Pădureanu

Serviciul Studii Europene, Institutul European din România